

MOZAIKA

DŮM
ZAHRANIČNÍ
SPOLUPRÁCE

D Z

S

ČTVRTLETNÍK DZS O MEZINÁRODNÍM VZDĚLÁVÁNÍ / JARO 2022

Mediální gramotnost

30. dubna

Evropská jazyková cena Label

Učíte cizí jazyky inovativně, kreativně a s dobrými výsledky? Přihlaste se do letošního ročníku Evropské jazykové ceny Label, kterou vyhlašuje DZS ve spolupráci s MŠMT. Termín je 30. dubna.

ejcl.dzs.cz

9. května

Den Evropy

Přijďte s námi oslavit Den Evropy a naše členství v Evropské unii. Celodenní program pro veřejnost pořádá již tradičně na Střeleckém ostrově v Praze kancelář Zastoupení Evropské komise v ČR. Nebude chybět ani stánek DZS.

www.dzs.cz/udalosti

16.–22. května

Evropský týden odborných dovedností

Zapojte se do každoroční akce, během které místní, regionální a národní organizace předvádějí to nejlepší z odborného vzdělávání a přípravy. Letošní ročník je zaměřen na udržitelnost.

www.objevsuvjtalent.cz

24.–26. června

Vytvoř solid(ár)ní projekt

Máte nápad, jak zlepšit něco ve vašem okolí, ale chybějí vám finance? Přihlaste se na neformální školení o solidárních projektech. Poradíme vám, jak můžete svůj nápad realizovat. Školení je určeno mládeži ve věku 18–30 let.

www.sborsolidarity.cz**Podcast DZS on Air**

Poslechněte si inspirativní rozhovory s absolventy zahraničních stáží, studijních a dobrovolnických pobytů, s koordinátory mezinárodních projektů a odborníky, kteří se snaží zlepšovat kvalitu českého vzdělávání.

www.dzs.cz/dzs-air**Online Akademie EPALE**

Věnujete se vzdělávání dospělých a chcete rozvíjet svoje lektorské dovednosti? Přihlaste se na bezplatné webináře v Akademii EPALE. Každý měsíc na vás čeká nové téma. Záznamy webinářů můžete sledovat kdykoliv na YouTube.

epale.dzs.cz

Odkládáme starý kabát

Lucie Rychlá
šéfredaktorka časopisu

Přinášíme vám zbrusu nové číslo naší Mozaiky. V letošním roce jsme se rozhodli upravit její vzhled, provzdusnili jsme sazbu, osvěžili některé rubriky a přidali nové grafické prvky. Co na její proměnu říkáte? Napište nám, váš názor nás zajímá.

Vizuál Mozaiky se sice změnil, kvalitní obsah o trendech v mezinárodním vzdělávání ale zůstává.

I nadále s vámi budeme sdílet inspirativní příklady projektů, které posouvají českou společnost kupředu. I nadále vás budeme informovat o příležitostech, jak se do takových projektů můžete sami zapojit. I nadále tu pro vás budeme čtyřikrát do roka, v tištěné i digitální verzi.

Prostor ke zlepšení

Jarní číslo Mozaiky jsme se rozhodli věnovat tématu Mediální gramotnost. Pro někoho možná trochu otřepané, v poslední době ale opět hojně diskutované, a to i v oblasti mezinárodního vzdělávání. Průzkumy totiž ukazují, že s informacemi v médiích moc dobře pracovat neumíme. Snadno se tak můžeme stát obětmi falešných zpráv a konspiračních teorií. Během pandemie se situace ještě zhoršila. Rozvoj mediální gramotnosti proto znovu nabyl na zásadní důležitosti. Stal se také jednou z priorit Evropské komise, která ho podporuje prostřednictvím svých programů a iniciativ. Jednou z nich je třeba platforma pro vzdělavatele dospělých EPALE, kterou představujeme v rubrice Do hloubky.

Inspirace ze škol

V loňském roce se na téma Mediální gramotnost ve zvýšené míře zaměřili také učitelé registrovaní v online komunitě eTwinning, která umožňuje projektovou spolupráci škol v Evropě. Výběr úspěšných a inspirativních projektů z Česka najdete třeba v publikaci Mediální gramotnost IN eTwinning, která je volně ke stažení na webu DZS. S koordinátorkou jednoho z nich Marcelou Deutsch nabízíme rozhovor na straně 12. Dozvíte se v něm třeba, co má společného baron Prášil s fake news.

V rubrice Profil tentokrát představujeme mezinárodní aktivity Biskupského gymnázia v Brně, které realizovalo projekt Erasmus+ s partnery v Rumunsku, Řecku a Turecku. Výstupy z projektu rozšířily pojetí mediální výchovy na škole. Z nových poznatků tak mají přínos i studenti, kteří se do jeho realizace přímo nezapojili.

Tipy pro každého

A jak jste na tom s mediální gramotností vy? Orientujete se v mediálním světě? Umíte pracovat s informacemi kriticky a efektivně? Poznáte falešné zprávy od těch hodnověrných? Komunikační technologie i způsob, jakým sdílíme informace, se vyvíjí velmi rychle. Průběžné zlepšování mediální gramotnosti je proto klíčové. V rubrikách Trendy a Jak na to najdete tipy na různé vzdělávací platformy, kde můžete úroveň vašich znalostí otestovat a dále si ji zvyšovat.

Amalie a Luís

se těší na další mladé Čechy, kteří se v jejich centru v Portugalsku naučí starat o přírodu.

Na Erasmus+ teď můžete vyrazit, i když nechcete sedět ve školní lavici nebo máte čas jen o prázdninách.

MOZAIKA**Jaro 2022 • 1. března 2022****Vychází 4x ročně, rozdává se zdarma**

Vydavatel: Dům zahraniční spolupráce, Na Poříčí 1035/4, 110 00 Praha 1, IČO: 61386839, evid. č.: MK ČR E 23325, tel.: +420 221 850 100, e-mail: info@dzs.cz, web: www.dzs.cz, www.naerasmusplus.cz, www.eurodesk.cz

Redakce: Lucie Rychlá**Foto:** istockphoto.com**Grafika:** orange5 creative studio, s. r. o.**Tisk:** AF BKK, s. r. o.**Distribuce:** Casus, Direct Mail, a. s.

Předplatné: Odebírání čtvrtletníku si můžete objednat na stránkách www.dzs.cz, kde také naleznete zdarma ke stažení elektronickou verzi. Vaše dotazy a připomínky zasílejte na e-mail: redakce@dzs.cz.

Spolufinancováno z programu Evropské unie Erasmus+ a Ministerstvem školství, mládeže a tělovýchovy. Za obsah publikací (sdělení) odpovídá výlučně autor. Publikace (sdělení) nereprezentují názory Evropské komise a Evropská komise neodpovídá za použití informací, jež jsou jejich obsahem. Změny uvedených údajů nebo tiskové chyby jsou vyhrazeny.

Poznáte falešné zprávy?

Mediální gramotnost nikdy nebyla tak důležitá jako dnes. Umožňuje nám orientovat se v moderním zpravodajském prostředí a přijímat informovaná rozhodnutí. Vyznat se v záplavě faktů a mýtů ale není vždy jednoduché. Vznikají proto mezinárodní i národní iniciativy, které pomáhají veřejnosti rozpoznat pravdivost informací a porozumět digitálnímu světu.

Český učitel ve světě médií

Téměř dvě třetiny českých pedagogů (61,14 %) dokážou správně určit pravdivost předložených výroků. Další (15,59 %) připouštějí, že nejsou schopni výroky relevantně posoudit s ohledem na neznalost dané problematiky. Deset procent učitelů posuzuje pravdivost sdělení chybně.

Vyplývá to z výzkumu Český učitel ve světě médií, který v loňském roce realizovala Pedagogická fakulta Univerzity Palackého v Olomouci s podporou společnosti O2 Czech Republic. Zapojilo se do něj celkem 2155 pedagogů z celé České republiky ve věku 21–82 let.

Naprostá většina (91,6 %) respondentů souhlasila s tvrzením, že je mediální výchova důležitá. Na druhou stranu pouze 21,1% souhlasí s tím, že by se časová dotace mediální výchovy měla navýšit na úkor jiných předmětů.

Mediální výchova je na školách vyučována jako průřezové téma nejčastěji v rámci informatiky, občanské výchovy a českého jazyka. Jako samostatný předmět ji učí pouze tři procenta učitelů. Výuka se většinou zaměřuje na práci s internetem a vyhledávání informací, bezpečnost (například na ochranu osobních údajů) a na využívání komunikačních nástrojů. Učitelé by si přáli zaměřit výuku také na další témata včetně rozpoznávání fake news a relevantních zdrojů informací nebo obecně na orientaci ve světě médií. ✕

Žertíky stranou

Od roku 2017 si připomínáme 2. dubna jako Mezinárodní den ověřování informací (International Fact-checking Day). Oslavy se záměrně konají den po Aprílu, který je svátkem hlupáků a některá média publikují žertovné zprávy a hoaxy. Iniciativu oficiálně propaguje International Fact-Checking Network, který spolupracuje s mediálními organizacemi a nezávislými fact-checkery po celém světě. V Česku se zapojuje třeba platforma demagog.cz. ✕

Mládež lapená v síti

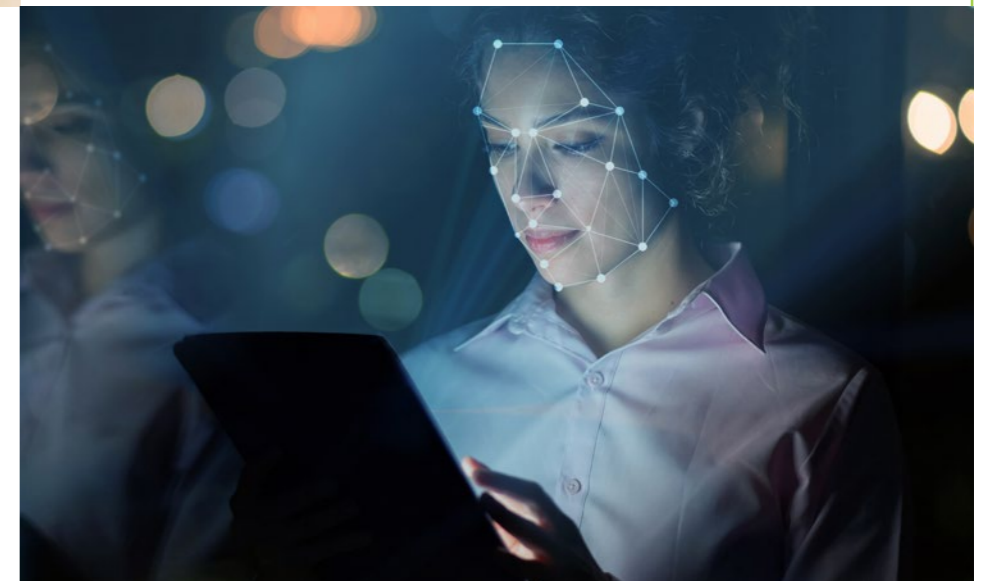
Češi tráví na sociálních sítích v průměru dvě a půl hodiny denně (159 minut), vyplývá z nejnovějšího průzkumu agentury AMI Digital. Každý šestý na nich tráví dokonce přes čtyři hodiny denně. Nejčastěji je využíváme ke kontaktu s přáteli (60 %), k pobavení (40 %) a jako zdroj informací (38 %). Sledujeme je především z mobilních telefonů. Ženy tráví na sociálních sítích v průměru o 23 minut více než muži. Mezi mladými ve věku 15–29 let je nejvíce populární YouTube (95 %) a Instagram (85 %). Vzrostla obliba aplikace TikTok, která zaznamenala 50% nárůst uživatelů. Sociální sítě ale netáhnou jen mladé,

zkušenost s nimi má i 88 % uživatelů ve věku 60+.

V souvislosti s těmito daty jsou zajímavá zjištění výzkumu, který v roce 2020 realizovala agentura FOCUS pro vzdělávací program JSNS společnosti Člověk v tísni. Ten se zaměřil na středškolské studenty a jejich postoje k řadě témat včetně získávání informací. Z odpovědí studentů vyplývá, že využívají sociální sítě jako jeden z primárních zdrojů informací. Pro polovinu z nich (51%) jde dokonce o hlavní zdroj aktuálních společenských a politických témat. Naopak poklesla obliba online zpravodajství a televize. Většina studentů deklaruje, že si informace ze sociálních sítí ověřuje (vždy ověřuje 17 %, většinou ověřuje 49 %). Méně si ověřují informace, které odpovídají jejich názorům. ✕

Pravda, nebo lež? Kdo napoví?

Vposledních letech vznikla řada projektů a iniciativ zaměřených na rozvoj mediální a digitální gramotnosti. Nabízejí placené i volně dostupné vzdělávací materiály, kurzy a další podporu školám i široké veřejnosti. V České republice k nim patří například platformy faketicky.cz a fact-czech.cz. S umělou inteligencí seznamuje program aignos.cz, prevenci digitální závislosti se věnuje replug.me. Další představujeme v rubrice Jak na to. ✕

Mediální gramotnost – jak je na tom česká společnost?

Text: Monika Smekalová

Co přesně je „mediální gramotnost“? Definicí najdeme více. V Česku je nejčastěji citovaná ta od mediálního teoretika Jana Jiráka: „... schopnost vyhledávání informací, vyhledávání obsahů, porozumění všem jejich významům, schopnost sdělení analyzovat a porovnávat s dosavadními zkušenostmi, schopnost kriticky hodnotit.“

Do českých škol byla mediální výchova postupně zaváděna od roku 2004 jako průřezové téma vyučované především v hodinách občanské výchovy, českého jazyka nebo dějepisu. A přestože většina učitelů považuje rozvíjení mediální gramotnosti u žáků za důležité, je toto téma v hodinách opomíjeno a někde se nevyučuje vůbec. Úroveň mediální gramotnosti v české společnosti tomu bohužel odpovídá.

Znalosti středoškoláků

V roce 2018 realizovala organizace Člověk v tísni a agentura Media průzkum Mediální gramotnost středoškoláků a jejich postoje k médiím, který ukázal, že mediální gramotnost středoškoláků je nízká (lépe jsou na tom gymnazisté). Studenti mají velmi slabé znalosti o zobrazeném obsahu na internetu, přitom z něj čerpají většinu zpráv. Dělá jim obtížně kriticky posuzovat konkrétní mediální sdělení a nejsou si jisti, která média jsou veřejnoprávní. Někteří za ně považují i dezinformační weby.

Poznáte fake news?

Ve stejném roce zmapovala výzkumná agentura STEM/MARK ve spolupráci s Českou televizí úroveň mediální gramotnosti celé české populace. Analýza ukázala, že úroveň mediální gramotnosti se odlišuje podle sociodemografických skupin. Vysoké úrovně mediální gramotnosti dosahují především muži (31% z nich), lidé ve věkové kategorii 30–44 let (31%) a re-

spondenti s vysokoškolským vzděláním (46%). Naopak nízkou mediální gramotnost vykazují častěji ženy (32% z nich), osoby starší 60 let (36%) a ti, kteří nemají maturitu (38%).

Průzkum identifikoval i odlišné znalosti v jednotlivých oblastech. „Klíčovou oblastí po diskusích s odborníky a inspirace ze zahraničí pro nás byla schopnost interpretace mediálních sdělení. Dobře to ilustruje aktuální téma takzvaných fake news, které jsme sledovali ve třech úrovních. Jestli lidé znají tento pojem, zda dokážou fake news rozeznat a jak to konkrétně činí. Ve finále se ukázalo, že rozeznat falešné zprávy dokáže pouze čtvrtina populace.“ sdělil Jan Burianec ze společnosti STEM/MARK.

Co s tím?

Pandemie covidu-19 přispěla ještě více k šíření dezinformací a konspiračních teorií. Zároveň odhalila rizika spojená s nízkou mediální gramotností a nedostatečnou mediální výchovou. Na zhoršující situaci proto reagovala nejen novinářská obec (například projekt manipulatori.cz), ale také vzdělávací instituce, neziskové organizace (projekt Jeden svět na školách), i Evropská unie, která se snaží zastavit šíření dezinformací mimo jiné podporou projektů zaměřených na zvyšování mediální gramotnosti. V loňském roce se na toto téma zaměřili také učitelé v online komunitě eTwinning (více na str. 10) i odborníci na vzdělávání dospělých na platformě EPALE.

Zkrácená a redakčně upravená verze článku **Mediální gramotnost – jak je na tom česká společnost?**, který byl publikován 18. února 2021 na online platformě EPALE. Plnou verzi si můžete přečíst zdarma na epale.ec.europa.eu/cs/blog.

Rozeznat falešné zprávy dokáže pouze čtvrtina české populace

Představujeme EPALE

- anglický název **Electronic Platform for Adult Learning in Europe**
- webová adresa <https://epale.ec.europa.eu>
- evropská mnohojazyčná otevřená komunita odborníků na vzdělávání dospělých
- financována z programu Erasmus+

Na blogu online platformy EPALE najdete články věnované (nejen) tématu mediální gramotnosti. Registrovaní členové mají možnost vkládat do něj vlastní příspěvky.

- členům umožňuje hledat partnery pro spolupráci napříč Evropou; vkládat příspěvky a prezentovat vlastní projekty; hledat a vkládat pozvánky na akce; zapojit se do diskusních skupin; účastnit se online kurzů
- administraci české verze má na starost Národní středisko EPALE (DZS)
- čeští uživatelé můžou zdarma sledovat webináře v **Akademii EPALE** nebo absolvovat kurzy **Lektorské minimum**

Zvolte si kvalitní info

V roce 2020 podpořil Evropský sbor solidarity český projekt *Vzděláním proti fake news*, na kterém spolupracovalo Centrum finanční gramotnosti (CEFIG) se studentským spolkem Zvol si info Masarykovy univerzity. Ten se dlouhodobě věnuje vzdělávání žáků, jejich rodičů a učitelů v oblastech jako dezinformace, kritické myšlení či kyberbezpečnost. Populární je například jejich Stopařův průvodce po internetu. Zatímco Zvol si info pro projekt poskytl své know-how o mediální gramotnosti, CEFIG ho zastřešil z organizačního hlediska. Společně vytvořili volně dostupný manuál pro pracovníky s mládeží a učitele, který obsahuje jednoduchá cvičení vhodná pro různě zkušené žáky ve věku 12 až 15 let. Každá aktivita je doplněna otázkami k diskusi. Manuál *Mediální gramotnost* si můžete stáhnout na webu cefig.cz. Spolek školám nabízí také interaktivní webináře zaměřené na fact-checking, sociální sítě, kritické myšlení a fake news. Podrobnosti najdete na stránkách zvolsi.info. x

Mládež proti hate speech

V říjnu loňského roku se sjelo 42 mladých lidí z Německa, Turecka, Severní Makedonie, Řecka, Španělska, Itálie a České republiky do přímořského letoviska Kemer na jihu Turecka, aby společně diskutovali o nástrahách sociálních sítí a zjistili, jak mohou sami bojovat proti nenávisným a diskriminačním projevům online. Šlo o týdenní výměnu mládeže podpořenou z programu Erasmus+, kterou koordinovala německá organizace JuBuk. Za Česko se zapojila přerovská neziskovka Czech Youth Association, která má s podobnými projekty dlouhodobé zkušenosti. Pro účastníky ve věku 18 až 30 let to byla jedinečná příležitost setkat se s vrstevníky z jiných evropských zemí a zlepšit své dovednosti v týmové spolupráci, prezentování, komunikaci v angličtině, a především v mediální gramotnosti. Naučili se kriticky analyzovat online sdělení, pozornost přitom věnovali různým projevům diskriminace a nesnášenlivosti. Kromě workshopů, simulací, hraní rolí nebo prezentování vlastní kampaně se účastnili kulturních večerů a dalších neformálních aktivit. Podrobnosti o projektu *Creating Critical Power on Media Literacy* zjistíte na jubuk.wordpress.com. x

Digitální generace Z

Průzkumy ukazují, že devět z deseti mladých Evropanů tráví každý den na internetu. Mnohým ale chybí potřebné dovednosti pro bezpečný pohyb v online světě. Jsou tak vystaveni různým hrozbám včetně manipulace a kyberšikany. Podpořit rozvoj mediální gramotnosti alespoň některých z nich bylo cílem projektu *The Media. What's next?*, který v letech 2018–2021 koordinovala základní škola ze slovenské obce Nová Dedinka. Zapojila se také Základní škola Komenského v Novém Městě nad Metují a další partneři v Polsku, Litvě a Chorvatsku. Projekt byl zaměřen na žáky ve věku 12 až 15 let, kteří se učili mediální obsah nejen kriticky analyzovat, ale také vytvářet. Psali společné online noviny, točili krátká videa, zabývali se reklamou a založili si účet na Instagramu, kde sdíleli vlastní fotografie. Ukázky těchto výstupů jsou k dispozici na Erasmus+ Project Platform. Během tříleté spolupráce proběhlo několik krátkodobých, tematicky zaměřených výměn. Na návštěvě ve východních Čechách žáci vytvářeli časopis a diskutovali o mediální etice, konspiračních teoriích nebo projevech nenávislosti. Nové znalosti a dovednosti získali také učitelé. Zlepšili se třeba v práci s digitálními technologiemi. x

Mediální karty pro dospělé

Nástrahám internetu obtížně čelí nejen mládež, ale také starší generace. Ohrožení jsou obzvláště lidé s nízkým vzděláním, ze znevýhodněných lokalit nebo imigranti. Pomoci jim chce projekt *IMEDIAL*, který je financován z programu Erasmus+. Vede ho rumunská neziskovka Arad Development Center, která se spojila s partnery v Itálii, Polsku, Portugalsku, Španělsku a na Kypru. Společně připravují metodické

Nástrahám internetu obtížně čelí zejména ohrožené skupiny obyvatel

kou příručku pro vzdělavatele dospělých, aby mohli kvalifikovaně proškolené své klienty v mediální gramotnosti. Vytvářejí pro ně také „hrací“ karty s aktivitami, které procvičují schopnost analyzovat text nebo vizuální a multimediální obsah. Současně vyvíjejí mobilní aplikaci, v které budou dospělí studenti s těmito kartami pracovat. Projekt končí v druhé polovině letošního roku a všechny zmiňované výstupy budou dostupné na webu imedial.erasmus.site. x

Naučte se plavat v moři (dez)informací

Falešné zprávy, hoaxy, podvodné e-maily, nenávisné projevy, konspirační teorie a další typy dezinformací se množí v mediálním a online prostoru jako houby po dešti. Vyznat se v tom, co je pravda a co lež, vyžaduje dobré znalosti mediálního prostředí, kritické myšlení a pochopení manipulačních technik, ověřování faktů.

Právě na prohlubování těchto kompetencí u pracovníků s mládeží se zaměřil projekt *Czech the facts out* neziskové organizace Brno for you. Ta se už od roku 2014 věnuje neformálnímu vzdělávání mládeže, především v oblasti aktivního občanství, osobního rozvoje, inkluze, environmentální osvěty a mediální gramotnosti.

Výměna zkušeností

Projekt *Czech the facts out* byl finančně podpořen z programu Erasmus+ v roce 2016. Šlo v podstatě o tréninkový kurz, kterého se zúčastnilo 26 pracovníků s mládeží z Turecka, Španělska, České republiky, Rumunska, Makedonie, Lotyšska, Itálie a Kyp-

ru. V malebné víscé Drahonín u Tišnova spolu strávili 10 dní nabitých přednáškami, workshopy a neformálními aktivitami. Pod vedením zkušených lektorů se dozvěděli, jak fungují média, co je to propaganda, jak snadno může být člověk zmanipulován a jak je možné informace ověřit.

Projekt byl natolik úspěšný, že se ho rozhodla brněnská neziskovka následující rok zopakovat. Tentokrát se zapojilo 27 účastníků z Chorvatska, Itálie, Litvy, Lotyšska, Maďarska, Makedonie, Portugalska, Turecka, Česka a Slovenska. Přednášky vedli lotyšští lektoři Liga a Žigis Kreslinovi, ale dílčí workshopy si připravili také zástupci platformy demagog.cz, investigativní novinářka Aneta Václavíková a Vojtěch Boháč,

členové studentského spolku Zvol si info a neziskové organizace Be International.

Tréninkové kurzy

Tréninkové kurzy v programu Erasmus+ mají podobnou formu jako výměny mládeže, jsou ale určeny primárně pracovníkům s mládeží, kteří se chtějí profesně rozvíjet. Nemusí však jít pouze o zástupce registrovaných organizací, přihlásit se mohou třeba vedoucí dětských táborů, členové neformálních spolků a podobně.

Tréninkové kurzy jsou zpravidla tematicky zaměřené a kromě dalšího vzdělávání jsou pro účastníky skvělou příležitostí k navázání spolupráce se zahraničními kolegy. Pracovní program bývá většinou více nabitý, než je tomu u výměn mládeže. Vyžaduje se také vyšší úroveň angličtiny, aby spolu mohli účastníci diskutovat o probíraných tématech do hloubky.

Program Erasmus+ hradí pobyt i cestovné (včetně příplatku za volbu ekologičtějšího způsobu dopravy). Lidem s omezenými příležitostmi přispívá navíc na dodatečné náklady. Věk účastníků není nijak omezen a vyjet je možné opakovaně. LR x

Jak bojovat s dezinformacemi?

Text: Martina Oplatková

Způsoby, jak se naučit kritickému přístupu k médiím, nabízejí jak eTwinning, tak European Schoolnet Academy. S aktivitou eTwinning, která umožňuje spolupráci na dálku s využitím digitálních technologií mezi žáky i učiteli napříč státy, je přitom možné začít kdykoli v průběhu roku. Stejně tak je možné kdykoli v roce využít nabídky evropské online akademie Schoolnet nabízející pracovníkům ve vzdělávání kurzy o aktuálních trendech ve výuce.

Vroce 2021 byly hlavním tématem eTwinningu mediální gramotnost a dezinformace, chápané jako dvě strany téže mince – čtenář, který dokáže kriticky pracovat s informacemi, bude také snáze schopný odhalit nepravdivé zprávy. K dispozici je například nový projektový balíček *Comparing news and media contents* (Srovnávání zpráv a obsahu médií), kdy žáci zkoumají mediální titulky a obsah zpráv v různých rubrikách (zprávy z do-

movy, ze světa, z kultury, sportu) a v různých médiích (seriózní, bulvární, regionální) a zpracovávají jejich přehled. V mezinárodních skupinách se žáci z partnerských zemí pak porovnávají výsledky a diskutují o tom, čím lze vysvětlit případné rozdíly.

Děti a dezinformace

Nedávno vydaná evropská publikace *Teaching Media Literacy and fighting Disinformation with eTwinning* (Výuka mediální gramotnosti a boje s dezinformacemi s eTwinningem) představuje nejúčinnější mezinárodní projekty ukazující, jak se s problematikou dezinformací vypořádat. Mezi jiným učí už i menší děti nepodléhat například kouzlu internetové reklamy

a neotevírat každý lákavý odkaz. Dům zahraniční spolupráce vydal v loňském roce svoji vlastní publikaci *Mediální gramotnost IN eTwinning*. Ta představuje řadu úspěšných projektů s českou účastí z nedávné doby – zatímco děti z prvního stupně se zabývaly pohádkami (třeba srovnáváním Budulínka a příběhu Wawelského draka), u spolupráce starších dětí už šlo o odhalování možných nebezpečí číhajících na internetu, vytváření vlastních videí k tématu mediální gramotnosti a další.

Dopady pandemie

Další možností k rozvoji mediální gramotnosti je využití některé z nabídek evropské akademie. European Schoolnet Academy je platforma, která nabízí kvalitní bezplatné kurzy (tzv. MOOC) pro učitele a další pracovníky ve vzdělávání. Jejich cílem je seznámit účastníky s aktuálními trendy ve vzdělávání, poskytnout jim užitečné vzdělávací materiály a představit jim pestrou paletu aplikací a nástrojů k výuce. V roce 2021 Akademie nabídla celkem deset těchto kurzů, do kterých se registrovalo na 9500 učitelů z celé Evropy. K mediální gramotnosti se vztahovaly například kurzy *Digital Literacy and Online Safety: How the Pandemic Tested Our Skills* (Digitální gramotnost a online bezpečnost: Jak pandemie otestovala naše schopnosti) nebo *Social Media Literacy for Change* (Mediální gramotnost ke změně). Kurzy sice již proběhly, je ale stále možné se na ně přihlásit, jen už nedostanete certifikát.

Publikace Mediální gramotnost IN eTwinning představuje úspěšné české projekty

Změřte si mediální gramotnost

Organizace Člověk v tísni připravila webovou aplikaci MQtester, která vám pomůže zjistit, nakolik se orientujete v mediální sféře, což by mělo být v dnešní digitální době považováno za jednu z základních schopností. Aplikace byla vyvinuta tak, aby hravou formou vzdělávala studenty i dospělé v oblasti médií. Úlohy jsou rozděleny do tří úrovní od nejsnazší po nejtěžší. Ukazují se zde například počítačově upravené fotografie a na vás je najít, která jejich část a jakým způsobem byla upravena, nebo je vaším úkolem rozlišit zprávu od reklamního textu či hoaxu. Sečtením získaných bodů ve všech úrovních pak zjistíte svůj celkový „kvocient mediální gramotnosti“. Využijte MQtester jako podklad do výuky mediální výchovy nebo vyzvěte žáky, ať si jej projdou samostatně. Testy a další informace najdete na <https://mqtester.jsns.cz>. Na stránce www.jsns.cz/lekce v sekci Mediální vzdělávání objevíte řadu jiných užitečných materiálů.

Bezpečně na netu

Společně za lepší internet – takové je heslo mezinárodní iniciativy Safer internet day, tedy Den bezpečnějšího internetu. Již devatenáctým rokem usiluje o to, aby byl internet bezpečnějším a lepším místem pro nás všechny, zejména pro děti a mladé lidi. V Česku je jejím koordinátorem sdružení CZ.NIC se svým projektem Bezpečně na internetu. Jeho úkolem je vybudovat síť spolupracujících institucí, které se zabývají rizikovým chováním na internetu, poradenstvím a vzděláváním v této oblasti. Součástí projektu je i vytváření metodických materiálů pro učitele i rodiče. Na jeho stránkách se můžete podívat na krátký film *Maturant* a na oceňovaný seriál *#martyrdead* nebo si stáhněte knihu *On-line zoo* určenou pro práci s menšími dětmi. Školám nabízí i ucelené kurzy třeba o kyberšikaně. Více na www.saferinternetday.org a www.bezpecnenanetu.cz. Další rady, jak zůstat na internetu v klidu a bezpečí, najdete také na stránkách www.avast.com/cz/besafeonline.

Udělejte si SELFIE

Co znamená SELFIE? Jedná se o bezplatný internetový nástroj, který má školám pomoci začlenit digitální technologie do výuky a hodnocení. SELFIE anonymně shromažďuje odpovědi studentů, učitelů či ředitelů týkající se využívání těchto technologií v jejich školách, a na jejich základě pak sestavuje zprávu o tom, jaké má daná škola v této oblasti přednosti a rezervy. Nový nástroj SELFIEforTEACHERS navrhla Evropská komise ve spolupráci s odborníky a ministerstvy školství z celé Evropy a veřejnosti byl představen v říjnu loňského roku. „Nástroj, jehož spuštění dnes oznamujeme, umožní evropským učitelům získat přehled o tom, jak jsou na tom s využíváním technologií, a získat doporučení ohledně rozšiřování dovedností,“ uvedla tehdy evropská komisařka EU pro inovace, výzkum, kulturu a vzdělávání a mládež Marija Gabriel. Učitelům nabídne také tipy na různá školení. Více informací o tom, jak funguje, se dočtete na ec.europa.eu.

Fake news tu byly už za barona Prášila

Text: Martina Oplatková

Masarykova základní škola v Praze-Klánovicích se spolu se třemi dalšími školami z různých zemí zúčastnila projektu Münchhausen's New Clothes, v překladu tedy Nové šaty barona Prášila. S pomocí textů legendárního barona, který byl skutečnou osobou z osmnáctého století, se učily porozumět fenoménu vymyšlených zpráv vydávaných za pravdivé. O projektu nám vyprávěla učitelka němčiny z klánovické školy **Marcela Deutsch**.

Žáci si zkusili na internetu vyhledat zdroje, jak se zprávami pracovat

Jak dlouho váš projekt probíhal? Do jaké míry se na něm podepsala koronavirová pandemie?

Projekt probíhal od září 2020 do března 2021. Kvůli uzavření škol a distanční výuce pracovali žáci převážnou část samostatně a veškerá komunikace probíhala i mezi vyučujícím a jeho žáky online. Komunikovali jsme prostřednictvím sdílených dokumentů, digitální nástěnky, Google Classroom a během videokonferencí při online výuce. Samotný projekt, výměna výstupů mezi školami a komunikace se odehrávaly na platformě Twinspace a uskutečnilo se také několik živých online setkání.

S jakými konkrétními zahraničními školami jste spolupracovali?

Projektu se zúčastnily za Německo Siegerland-Grundschule z Berlína, dále Agrupamento de Escolas Henrique Sommer z portugalské Maceiry a Marhanets educational complex № 10 z města Marhanets na Ukrajině.

Četli jste si původní příběhy napsané kdysi „baronem Prášilem“. Jak konkrétně s nimi pak žáci pracovali?

Šlo o to, připomenout žákům nejnámější příběhy spojené s baronem Prášilem a upozornit na skutečnost, že tato postava je v ostatních státech známa pod jménem baron Münchhausen. Žáci měli za úkol najít na internetu pár základních informací o baronově životě a díle a společně s žáky z ostatních zemí vytvořili online sdílenou myšlenkovou mapu v programu coggle.

Jak vypadala u žáků „rešerše na internetu na téma falešných zpráv“, kterou měli také za úkol?

Žáci sami vědí, že internet je zdrojem neřeberného množství informací, které je třeba podrobit kritickému zvážení, zda se jedná o důvěryhodnou informaci, či o úmyslnou nebo neúmyslnou nepravdu. V této části projektu si zkusili na internetu cíleně vyhledat informace o tzv. fake news, obje-

Obrovské výhody eTwinningu vidím v propojení s vrstevníky z jiných zemí a odbourávání předsudků

vili různé zdroje, informující o tom, jak se zprávami pracovat, čeho si všímat a jak si zprávy ověřovat.

Můžete dát nějaký konkrétní příklad toho, jak se žáci naučili rozlišovat mezi „přehnaným textem, lehce rozpoznatelným jako lež“ a „zprávami cíleně zaměřenými na manipulaci“, což bylo jedním z účelů projektu?

Některé falešné informace jsou na první pohled rozpoznatelné. Konkrétně při práci na projektu to byly popisky k jednotlivým měsícům ve společném kalendáři, nebo když žáci sepisovali své smyšlené příběhy a nahrávali vlastní zpravodajské vstupy. Zde popustili uzdu své fantazii a dozvěděli jsme se např. o obrovském zemětřesení, které postihlo Prahu a během něhož žák v roli reportéra přímo live z místa vysílal. Nebo když údajně v Berlíně přistáli mimozemšťané, zatímco na jiném místě byli spatřeni žijící dinosauři. Samozřejmě si při tom žáci uvědomují, že opravdu nebezpečné mohou být zprávy, které cílí na manipulaci a nejsou takto jednoduše rozpoznatelné, a že je třeba se je naučit rozpoznat a pracovat s nimi. V této oblasti jsou však žáci vzděláváni i v jiných předemtech a při jiných aktivitách.

Společný kalendář byl jedním z výstupů vaší práce. Jak prakticky vypadalo vymyšlení nepravdivých popisků k jednotlivým měsícům? A co to mělo žákům přinést?

Šlo o doplňkovou aktivitu, která byla primárně zaměřena na rozvoj schopnosti vyjádřit se v cizím jazyce. Žáci ke konkrétním měsícům napsali cíleně nepravdivou informaci. Například: Únor je velmi teplý měsíc, ptáci se vracejí z teplých krajín domů. Slavíme svátek matek. Žáci z partnerské školy tuto informaci opravili: V únoru bývá velmi chladno a často sněží. Lidé na celém světě slaví karneval. Únor je nejkratší měsíc v roce. Jednotlivé měsíce byly rozděleny mezi školy tak, že každá škola formulovala falešnou informaci ke třem měsícům a k jiným třem informacím opravila. Každý měsíc pak graficky ztvárnil v programu Canva a vytvořili společný kalendář, který paní učitelka z Ukrajiny

nechala vytisknout a rozeslala do ostatních škol.

Mohla byste shrnout, co všechno se děti naučily? A co je například překvapilo?

Většina žáků znala baronovy historiky o letu na dělové kouli a jeho let na Měsíc. Netušili ale, že baron Münchhausen pochází z německého městečka Bodenwerderu, kde se nachází i jeho muzeum a i jinak zde na jeho slavného obyvatele narazíte na každém kroku. Děti díky projektu také objevily, že falešné zprávy nejsou fenoménem, který se objevil pouze díky internetu a mobilním telefonům. Naopak, existuje již dlouho. Ale právě díky současným technologiím se tyto mnohdy manipulativní zprávy neskutečně rychle šíří – a o to mohou být nebezpečnější. Téma fake news je velmi aktuální, a zvláště v době pandemie se ještě více dostalo do popředí. Proto je přínosné se jím zabývat a všechna s tím spojená doporučení si připomenout.

Jaké vidíte výhody eTwinningu? Doporučila byste ho těm, kteří nad ním z nějakého důvodu váhají?

Obrovské výhody eTwinningu vidím především v propojení s vrstevníky z jiných zemí, navázání kontaktu, odbourávání případných předsudků a posílení sebevědomí a sociálních kompetencí. Žáci si prakticky vyzkoušejí komunikaci v cizím jazyce a spolupráci v mezinárodním prostředí, mají možnost poznat jinou kulturu a v neposlední řadě rozvíjejí své digitální kompetence, neboť veškerá výměna výstupů a komunikace probíhá online a za pomoci různých nástrojů. Všechny tyto schopnosti jistě uplatní ve svém budoucím studiu, práci i životě.

Provozuje vaše škola ještě jiné aktivity na téma mediální gramotnosti?

Téma mediální gramotnost prostupuje mnoha předměty již od prvního stupně. V 7. ročníku mají žáci předmět „mediální výchova“ a ve škole každoročně probíhá program společnosti Odysea „Rozhodujeme a umíme se bránit“ zaměřený na manipulaci v reklamě, kterého se účastní žáci druhého stupně.

Žáci sepisovali své smyšlené příběhy a nahrávali vlastní zpravodajské vstupy

Marcela Deutsch

Učitelka němčiny na Masarykově základní škole v Praze-Klánovicích. Po jazykové ZŠ a jazykovém gymnáziu vystudovala ekonomii. Původně pracovala ve finančním korporátu. Po rodičovské dovolené se rozhodla přijmout místo němčináře na místní základní škole – a v této práci se naprosto našla. Od začátku se snaží propojovat výuku s reálným autentickým životem dnešních mladých lidí. A k tomu je podle ní eTwinning výborným pomocníkem. Spojuje totiž dvě ideální věci: komunikaci s reálným vrstevníkem v cizím jazyce a zároveň rozvoj digitálních kompetencí, kdy veškerá komunikace probíhá online.

Usilovat o nejlepší znamená otevřít se světu

Text: Petr Bittner

Foto: Archiv BIGY

Není pochyb, že mediální gramotnost a kritické myšlení jsou naprostým základem pro zdravou orientaci v dnešním globalizovaném, digitalizovaném a informačně přehlceném světě. Pandemie ukázala, že to, jak lidé všeho věku dovedou kriticky interpretovat mediální obsah, může být otázkou života a smrti. Jak dovedou na tento vývoj reagovat české školy? A odkud mohou čerpat inspiraci, aby z tohoto typu vzdělání mohly učinit součást svého studijního plánu?

Biskupské gymnázium a mateřská škola Brno (BIGY) se dlouho podílelo na mezinárodních projektech v oblasti biologie. Když škola hledala další téma, ve kterém podpořit internacionalizaci, zvítězila mediální gramotnost.

„Mediální gramotnost nám nakonec vyšla jako nejdůležitější. Všichni sledujeme, jak schopnost vyznat se v informacích nabývá na významu v éře dezinformací a manipulačních praktik v digitálním prostoru,“ svěčuje se Simoneta Dembická, jedna z koordinátorek mezinárodních projektů na brněnském gymnáziu.

Děti obrazovek

Tak jako na většině českých ústavů se i na Biskupském gymnáziu dosud mediální výchova vyučovala jen jako průřezové téma napříč předměty. Partneři nakonec škola našla na online učitelské platformě School Education Gateway. A po pár měsících příprav byl projekt WISA (Wise and Inventive ScreenAgers) na světě.

Projektu se účastnily tři další instituce – Colegiul Dobrogean „Spiru Haret“ z městečka Tulcea v Rumunsku, Gymnaseio Lykeiakes Taxeis Makrychoriou z řecké Larissy a turecká Manavgat IMKB Mesleki ve Teknik Anadolu Lisesi.

Partneři společně vytypovali klíčová témata spojená s mediální gramotností – šíření dezinformací a fake news, factchecking, bezpečnost v kyberprostoru a kyberšikana, ale také tvorba videí či podcastů. Celý projekt odstartoval v Brně konferencí na téma mediální výchovy a otevřeného vzdělávání pro vyučující. Kromě zástupců zúčastněných škol se zapojili také odborníci z univerzit a neziskovek.

BIGY díky projektu rozšířilo stávající výuku v oblasti mediální výchovy, ale třeba i angličtiny. „Za klíčový výstup projektu WISA, který nám pomáhá rozšířit stávající pojetí mediální výchovy, považujeme plán pětidenní projektové výuky mediální gramotnosti. Na BIGY jsme ho zařadili v rámci pravidelného projektového týdne pro sexty a druhé ročníky. Studenti si vyzkoušeli řadu aktivit z našeho projektu WISA. S lektory z FSS MU třeba natočili velmi zajímavé rozhovory o dezinformacích v předvolebních kampaních,“ popisuje Dembická s tím, že všechny výukové materiály z projektu zveřejňují na webových stránkách školy.

Usilujeme o nejlepší

Kromě projektu WISA mají studenti brněnského gymnázia možnost zapojit se i do několika dalších mezinárodních projektů, jako je inženýrský Internet of Things for Future, francouzský Bouger Partager Manager a biologický Genetics and Epigenetics. Škola navíc získala i akreditaci v novém programu Erasmus+. „Což je skvělé, protože to i gymnáziím umožňuje vysílat žáky na krátkodobé a dlouhodobé studijní pobyty,“ pochvaluje si Dembická.

„Mezinárodní spolupráce nám pomáhá dostávat naši školu na úroveň vyspělých evropských zemí. Díky zkušenostem z kurzů a stínování v zahraničí se nám daří modernizovat výuku a zlepšovat jazykové dovednosti vyučujících i studentů,“ říká Simoneta Dembická. „A ještě jedna věc je důležitá – mezinárodní partnerství nám přináší spoustu radosti a ve vzdělávacím prostředí pomáhají vytvářet obecně živou, aktivní atmosféru,“ dodává.

„Kdybych mohla ostatním něco doporučit, tak ať neváhají a zapojí se do mezinárodních projektů. Je to nedocenitelná zkušenost jak pro učitele, tak pro žáky. Posouvá to naši organizaci na vyšší úroveň, něco nového se učí všichni,“ doporučuje Dembická. „Naším heslem je Ad optima intenti – Usilujeme o nejlepší. A kdo chce usilovat o to nejlepší, ten se musí otevřít světu,“ uzavírá. ✕

Zahájení třetího mezinárodního setkání projektu WISA v Brně

Biskupské gymnázium Brno (BIGY) se do mezinárodní spolupráce zapojuje dlouhodobě

Studenti z BIGY pracují na projektu WISA

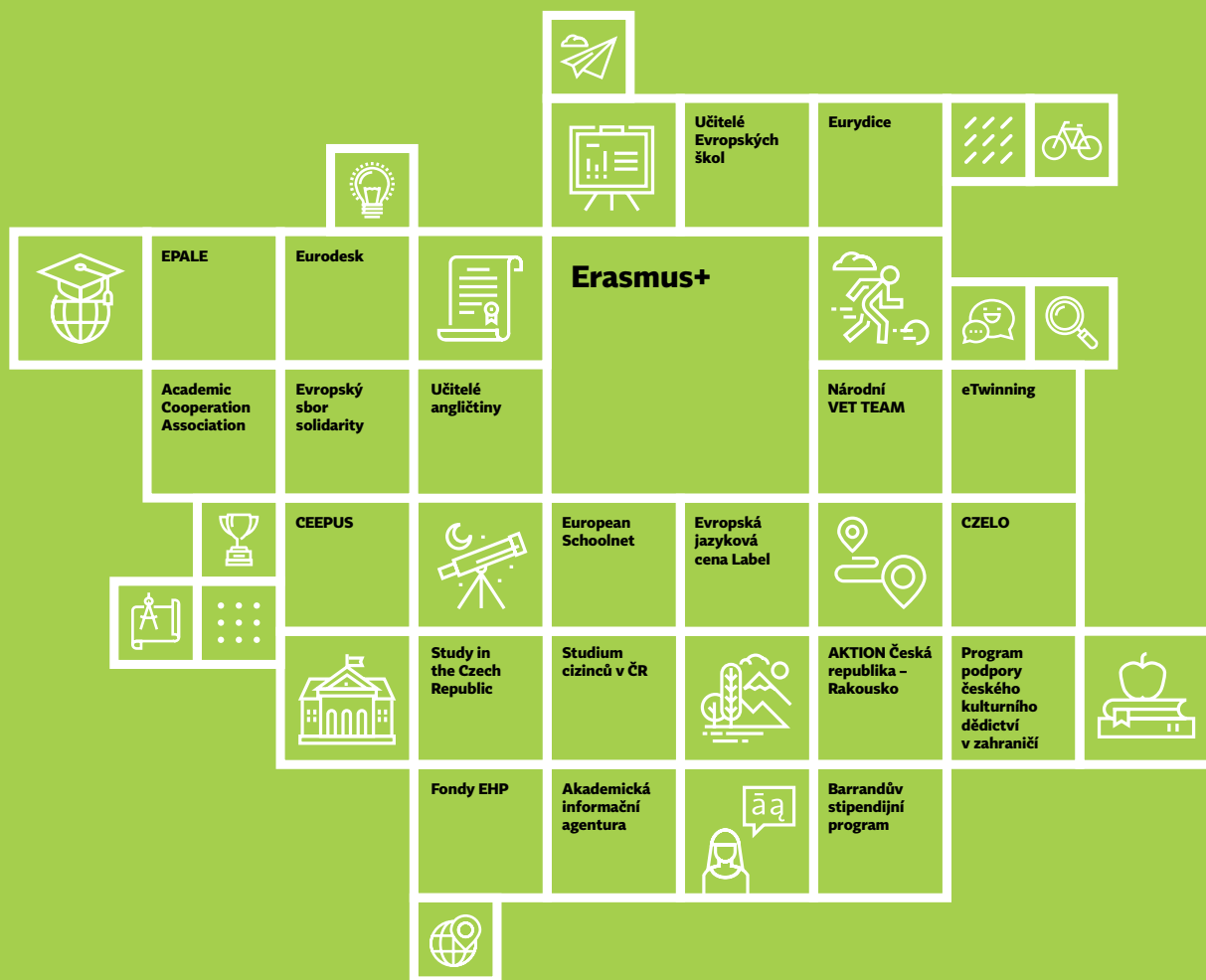
Mezinárodní setkání v Řecku

Video Making Lab

Studenti se učili, jak napsat článek do (řeckých) novin

Facebook

facebook.com/dumzahrancnispoluprace
 facebook.com/erasmusplusCR
 facebook.com/mladezvacki
 facebook.com/czelobrussels

Instagram

instagram.com/dzs_cz

Twitter

twitter.com/dzs_cz
 twitter.com/CZELO_Brussels

LinkedIn

linkedin.com/company/dzs_cz

YouTube

bit.ly/DZStube

Dům zahraniční spolupráce (DZS)

Na Poříčí 1035/4, 110 00 Praha 1

☎ +420 221 850 100

@ info@dzs.cz

www.dzs.cz

**Česká styčná kancelář
 pro vzdělávání a výzkum (CZELO)**

@ czelo@dzs.cz

www.dzs.cz/czelo

Vytištěno na recyklovaném papíře s certifikací FSC®

